

טבילת כלים

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד ב – דף יח עמוד ב

גמרא. דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא, מאי טעמא? - אמר רבה: גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. אמר ליה אביי: יש לו בור בחצירו, מאי איכא למימר? - אמר ליה: גזירה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים. - התינח שבת, ביום טוב מאי איכא למימר? - גזרו יום טוב אטו שבת. - ומי גזרינן? והא תנן: ושוינן שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן, אבל לא מטבילין. ואי איתא - נגזור השקה אטו הטבלה! - ותסברא, אי אית ליה מים יפים - הני למה לי למעבד להו השקה? אלא - דלית ליה, וכיון דלית ליה - מזהר זהיר בהו. - איתיביה: מדלין בדלי טמא, והוא טהור. ואי איתא - נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה! - שאני התם, מתוך שלא הותרה לו אלא על ידי דליו - זכור הוא. - איתיביה: כלי שנשטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, ביום טוב - מטבילין אותו ביום טוב. ואם איתא - נגזור דיום טוב אטו דערב יום טוב! - טומאה ביום טוב מלתא דלא שכיחא היא, ומלתא דלא שכיחא - לא גזרו בה רבנן. - איתיביה: כלי שנשטמא באב הטומאה - אין מטבילין אותו ביום טוב, בולד הטומאה - מטבילין אותו ביום טוב. ואם איתא, נגזור הא אטו הא! - ולד הטומאה היכי משכחת לה - גבי כהנים, כהנים זריזין הם. - תא שמע, דאמר רב חייה בר אשי אמר רב: נדה שאין לה בגדים - מערמת וטובלת בבגדיה. ואם איתא, - נגזור דלמא אתי לאטבולי בעיניהו! - שאני התם, מתוך שלא הותרה לה אלא על ידי מלבוש - זכורה היא. רב יוסף אמר: גזרה משום סחיטה. - אמר ליה אביי: תינח כלים דבני סחיטה נינהו, כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר? - אמר ליה: גזרה הני אטו הני. איתיביה כל הני תיובתא, ושני ליה כדשנינן. רב ביבי אמר: גזרה שמא ישאה. תניא כוותיה דרב ביבי: כלי שנשטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, גזרה שמא ישאה. רבא אמר: מפני שנראה כמתקן כלי. - אי הכי אדם נמי! - אדם נראה כמיקר. - הא תינח מים יפים, מים רעים מאי איכא למימר? - אמר רב נחמן בר יצחק: פעמים שאדם בא בשרב, ורוחץ אפילו במי משרה. - תינח בימות החמה, בימות הגשמים מאי איכא למימר? - אמר רב נחמן בר יצחק: פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה, ורוחץ אפילו בימות הגשמים. - תינח בשבת, ביום הכפורים מאי איכא למימר? - אמר רבא: מי איכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור? אלא, הואיל ובשבת שרי ביום הכפורים נמי שרי.

2. רא"ש מסכת ביצה פרק ב סימן יב

מתני' חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת. ובית הלל אומרים כלים לפני השבת ואדם בשבת:
גמ' דכולי עלמא כלים בשבת לא מאי טעמא. והביא הרב אלפס טעמא דרב יוסף דאמר (דף יח א) משום סחיטה. וטעמא דרב ביבי דאמר גזירה שמא ישאה. ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים וטעמא דרבא משום דנראה כמתקן. ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא. ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב. הלכך נראה. דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגבי דרב יוסף. וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה (ר"ה כט ב) וכן רבא בתראה הוא. ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביום טוב*:

3. רמב"ם הלכות שבת פרק כג

הלכה ח

אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי, אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה ה כמיקר, ואין מזין עליו בשבת, המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן עד למצו"ש, ו מותר להטביל את המים הטמאים בשבת, כיצד יעשה נותנן בכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבנים ומטביל הכלי במקוה עד שיעלה מי המקוה עליהן ויטהרו.

4. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז

הלכה יז

כלי שננטמא מערב יום טוב * אין מטבילין אותו ביום טוב גזירה שמא ישהה אותו בטומאתו, ואם היה צריך להטביל מים שבו מטביל צ את הכלי במימיו ואינו חושש, כלי שהיה טהור לתרומה ורצה להטבילו לקדש מותר להטבילו, וכן כל כיוצא בזה מטבילות שאר המעלות.

הלכה יח

כלי שננטמא ביום טוב מטבילין אותו ביום טוב, נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטומאה מערב יום טוב מטבילין אותו ביום טוב לפי שהוא טהור מן התורה כמו שיתבאר במקומו, ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו, נדה שאין לה בגדים להחליף מערמת וטובלת בבגדיה.

5. מגיד משנה הלכות יום טוב פרק ז הלכה יח

ומדלין בדלי טמא וכו'. ברייתא שם כלשונה ומדינין אלו למד הרשב"א ז"ל שאין מטבילין ביום טוב כלי תשמיש הנקחין מן הנכרי הצריכין טבילה אלא כעין טהרת הכלי כלומר שאם הוא כלי העשוי לדלות בו או למלאות בו מים מן המעין ממלא בו והוא טהור. ולדעת רבינו שכתב בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות שטבילת כלים מדברי סופרים ונתבאר שמטבילין ולד הטומאה מפני שטומאתו מדברי סופרים כמו שכתבתי יש לומר שמטבילין את הכלים ביום טוב. ומ"מ עם כל זה אני אומר שדין הרב קיים לפי שאפילו מאן דלית ליה טעמא דמחזי כמתקן כלי ה"מ גבי טבילת טומאה שאפילו קודם טבילה היה הכלי ראוי להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאין אוכל חוליו בטהרה ומשום הכי לא חשבי הטבילה תקון וכולן שוין בטומאה של דבריהם שאין זה תקון אבל כלים הנקחין מן הנכרי דקודם טבילה לא חזו ודאי טבילתן מחזיא כמתקן כלי ואסירא לכולי עלמא כנ"ל:

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכג

סעיף ז

* (ל) [*א] <ה> מותר להטביל (לא) י כלי חדש הטעון טבילה, (לב) יא ויש אוסרים. (לג) וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לא"י (לד) יב במתנה (לה) <ו> ויחזור וישאלנו ממנו, ואין צריך טבילה. הגה: ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים, * (לו) יג ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה (המגיד פרק ד' מהלכות יום טוב והגהות מיימוני פרק כ"ג מהלכות שבת).

7. שולחן ערוך יורה דעה הלכות הכשר וטבילת כלים סימן קכ

סעיף יד

(יד) [ו] <טז> אין מאמינים קטן על טבילת כלים. (לז) אבל אם טבלו לפני גדול, הוי טבילה (ת"ה סימן רנ"ז).

סעיף טז

אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, כט <יח> יתננו לעובד כוכבים במתנה (טו) ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו. הגה: וכן יעשה אפילו בחול, במקום שאין לו מקוה (ב"י). מ] ואם עבר והשתמש בכלי בלא טבילה, לא נאסר מה שנשתמש בו, ויטבלנו עוד. (טור והפוסקים).

8. ט"ז יורה דעה סימן קכ

(יח) יתננו לעובד כוכבים במתנה כו'. - נ"ל דהאי תיקונא אינו אלא לפי שעה דהיינו לאותו שבת או בחול כל זמן שאין לו מקוה אבל לאחר השבת או שיזדמן לו מקוה כיון שישתקע עולמית ביד ישראל ודאי הוי כלקוה בידו ולא עדיף ממשכן עובד כוכבים ביד ישראל ודעתו לשקוע דצריך טבילה ותו דגבי טלי' שאולה מצינו ג"כ שפטורה מציצית כל ל'

יום ואח"כ חייב דנראה כשלו ע"כ ה"נ נראה דצריך טבילה אחר שאפשר לו לטבול אפ"ל בברכה אבל כיון שאין זה מפורש בפוסקים יש ליהזר שיטביל כלי אחר עמו משום חשש ספק ברכה:

9. ביאור הלכה סימן שכג סעיף ז

* ימלאנו מים - עיין במ"ב מש"כ דאינו מברך הוא ממ"א וקשה לי דא"כ באשה נדה דקי"ל ביו"ד סימן קצ"ז דמותרת לטבול בשבת והטעם משום דנראה כמיקר ואין אחד מן הפוסקים שיאמר דוקא בלי ברכה אח"כ מצאתי קושיא זו בספר ישועות יעקב ויישב משום דמנהגנו לברך אחר הטבילה ע"כ בשעת הטבילה לא מינכר אבל זה דוחק דתינה לרמ"א בסימן ר' ביו"ד אבל להמחבר שם דסתם כשיטת רוב הראשונים וכמעט כולם דס"ל דבכל טבילה מברך קודם הטבילה לבד מטבילת גר משום דאכתי גברא לא חזי היה לו להזכיר בסימן קצ"ז בב"י שלו דלא תברך וגם אעיקרא דינא קשיא לי האיך התירו למלאות מים על סמך זה מי עדיף מערום דתנן בתרומות פ"א דאינו תורם משום דאינו יכול לברך אך אפשר לדחוק דמיירי דצריך בשבת ואין לו אחר אבל קושיא ראשונה קשה. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דמותר לברך בעת שמשקע הכלי בתוך המים ומטבילו וה"ה לענין נדה דמותרת לטבול אף בברכה מקודם לדעת המחבר והטעם משום דכיון דבעצם הטבילה לא מנכר מילתא כלל משום דנראה כרוצה למלאות מים או בנדה משום דנראה כמיקר שוב ממילא לא גזרו רבנן על טבילה כזו וממילא מותר לברך ג"כ משא"כ בכל הני דפריך שם הגמרא בביצה י"ח תינה מים יפים וכו' תינה בימות החמה וכו' עי"ש בכל הני ההיכר בטבילה גופא דלא נראה כמיקר משא"כ בזה. שוב התבוננתי בעז"ה דדין זה דמ"א תלוי באשלי רברבי דתוספות ס"ל כסברת המ"א והרמב"ם ס"ל כסברתנו. והוא דהתוספות כתבו ביבמות מ"ו ע"ב ד"ה תקוני גברא וכו' ואף על גב דלענין טומאה שרי לטבול משום דאדם נראה כמיקר שאני הכא דבעי שני ת"ח לעמוד אצלו שם בשעת טבילה להודיעו המצות וכו' הרי דס"ל כסברת המ"א דהיכא דמינכר מאיזה טעם שהוא לא אמרינן דנראה כמיקר ובטוי"ד סימן רס"ז הביא שם הב"י לשון הרמב"ם שכתב הואיל והדבר צריך ב"ד אין מטבילין אותו בשבת וכתב שם הב"י דלהכי לא קאמר הרמב"ם משום דנראה כתיקוני גברא כדאיתא בגמרא משום דס"ל דלמאי דמסיק בביצה דאדם נראה כמיקר שוב אזדא האי טעמא ואף על גב דצריכין שני ת"ח לעמוד אצלו וכו' מ"מ מכדי מחזיק כמיקר לא נפיק וע"כ כסברתנו הנ"ל והמחבר העתיק שם בשלחנו הטהור לשון הרמב"ם הרי דס"ל כוונתו ובהכי מתורץ קושיתנו הנ"ל על מה שלא חילק הב"י בנדה לענין ברכה. ואולם לדינא למעשה צ"ע משום דבתשב"ץ כתוב כהמג"א וגם התוספות ס"ל כוונתיה:

10. מרדכי מסכת עבודה זרה פרק השוכר את הפועל רמז תתס - תתסא

ואומר ר"י דאותם שהם בלועות מאיסור כגון הני סכינים של עובד כוכבים או שנפל עליהם חלב רותח אז צריך ליבון דנשירת קליפתן [שקליפתן] אינה עוברת בלא ליבון [גדול] אבל אותם הבלועות היתר כגון של חלב שצריכין ללבנה כדי לאפות תחתיהם פשטיד"א של בשר או איפכא אז אין צריכין ליבון גדול דנשירת קליפה אלא רק עד שתהא יד סולדת בו משני עבריה וגם רגילים לבדוק ע"י נתינת קש עליה מבחוץ לראות אם הקש נשרף בהכי סגי דא"כ שליט הליבון מעבר לעבר אף על גב שלא תשיר קליפתו ומ"מ די בכך דכיון דהתירא בלע א"כ די להם בהגעלה ואף על גב דתשמישה ע"י האור כדמשמע בשמעתא והא לא גרע אותו ליבון מהגעלה ואותו ליבון מפליט יותר מהגעלה ומזה הטעם היה מתיר ר"י ללבן ביי"ט טרפ"א דחולבת כדי לאפות תחתיה פשטיד"א או איפכא ולא מיתסר משום מכשירי אוכל נפש ביי"ט שהרי כאן שרי (*ליבון) [*בליבון] קצת כדפרישית א"כ אותו ליבון ממש אוכל נפש הוא שע"י ליבון זה תאפה הפשטיד"א יותר ויזהרו לתתו על המולייתא שקורין פשטיד"א מיד אחר ליבונה כדי שיועיל חמימות ליבונה לאפיית הפשטיד"א שאם ימתין עד שיצטנן מליבונה נמצא שהליבון הוא שלא לצורך אוכל נפש אבל טרפ"א של עובד כוכבים צריכות ליבון דנשירת קליפה אותו ליבון אסור לעשות ביום טוב דכ"כ ליבון גדול א"צ לאפיית הפשטיד"א ואין צורך אוכל נפש וכן להגעיל שום כלי ביום טוב אסור כיון שבישול ההגעלה (שהרי) שלא לצורך אוכל נפש הוא מיסוד ה"ר פרץ ז"ל:

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקט

סעיף ה

י מותר ללבן ב"ט כלי ברזל שאפו בו פלאדו"ן של גבינה, ואחר הליבון יאפו בו (כד) <ה> פשטיד"ה של בשר; יא והוא [ט] שכשיתלבן יתנו אותו <ו> על המאכל (כה) מיד, אבל אם הוא בלוע מנבילה וכיוצא בה, אסור ללבנו אפילו לאפות בו דבר היתר. הגה: [ט*] וה"ה (כו) דאסור להגעיל כלי ב"ט, (מרדכי סוף ע"ג = עבודה זרה = וא"ז והגהות מיימוני פ"א). ומותר (כז) יב ללבן שפוד שצלו בו בשר שאינו מלוח ורוצה לחזור ולצלות בו ביום טוב (מהרי"א מפראג).

12. משנה ברורה סימן תקט

(כד) פשטיד"א של בשר - דכיון דהתירא בלע אין צריך ליבון גמור שתשרף קליפתה אלא סגי בליבון קצת עד שקש נשרף עליו מבחוץ לפיכך מותר דבליבון כזה אין נראה כמתקן כלי אלא כמחממה לאפות בה [כד] משא"כ בבלוע מנבילה שצריך ליבון גמור עד שיהא ניצוצות נתזין הימנה ונראה כמתקן כלי [כה] ואף אם לא היה אפשר לו ללבן מעיו"ט כגון שנטרפה ביום טוב גופא ג"כ אסור מטעם זה [כז] ויש מאחרונים שמקילים כשאי אפשר לו ללבן מעיו"ט [כז] מיהו עכ"פ לכו"ע אין להורות כן לאחרים וכדלעיל בס"א בהג"ה: (כו) דאסור להגעיל כלי ביום טוב - אפילו אם רוצה להשתמש בהכלי אח"כ לצורך יום טוב דבישול מי ההגעלה הלא לא הוי לצורך אוכל נפש כ"א להכשיר הכלי להשתמש בו אח"כ וזה היה אפשר לעשותו בעיו"ט ואם לא היה אפשר להכשיר הכלי מעיו"ט כגון שנטרפה היום וכה"ג [לא] רבים מהאחרונים מקילים מצד הדין [לב] אך אין להורות כן לאחרים וכנ"ל [לג] אכן אם היה לו מים רותחין [לד] שהרתיחן לצורך אוכל נפש מותר להורות לאחרים להגעיל בהן:

13. שער הציון סימן תקט

(לא) מגן אברהם בשם הדרכי משה מקילים, וכן דעת מהרש"ל בפרק אין צדין, והגר"ז וחי אדם, ואף שמן אליה רבה משמע שהוא מחמיר בזה, וכן משמע קצת מביאור הגר"א משום תקון כלי, המעיין באור זרוע סימן שמ"ה יראה שדעתו דאין לחוש בזה משום תקון כלי, דיוכל לומר דלהדיח עושה כן, ורק משום בישול המים אם היה אפשר מערב יום טוב: